

הרמב"ם פ"ג מהל' תפילין הי"ט כתב וז"ל רצועה שנפסקה אין קושרין אותה ואין תופרין אותה אלא מוציאה וגונזה ועושין אחרת ושירי הרצועה פסולין עד שיהא ארכה ורחבה כשעור או יתר עליו ולעולם יזהר להיות פני הרצועה למעלה בעת שקושר אותן על ידו ועל ראשו עכ"ל. ועיין בכסף משנה שהביא שהרא"ש (ס"י י"א מהל' תפילין) פליג על הרמב"ם וס"ל שזה מיירי רק בחלקי הרצועה שמקיפים את הראש ואת הזורע שהם חלק מקשירת הבתים עליו דהתם בעינן קשירה תמה דוקא אבל בשאר חלקי הרצועות מהני תפירה¹.

והנה הטור (או"ח ס"י כ"ה) כתב וז"ל וראיתי לא"א ז"ל שמיד אחר שקשר של יד על הזורע היה מניח של ראש קודם שהיה כורך הרצועה סביב זרועו שהיה אומר כיון שברכה שניה חוזרת גם על של יד ומטעם זה אין להפסיק ביניהם יש למעט ההפסק בכל מה שיכול והכריכה סביב הזורע אינו מן המצוה ע"כ. וכן פסק המחבר (סעי' י"א) שיש להניח התפלה של ראש קודם שיכרך הרצועה סביב הזורע עי"ש.

ולנמק פלוגתייהו כתב בשו"ת משכנות יעקב (או"ח ס"י כ"ט) שהרא"ש לשיטתו אזיל בזה דס"ל שזה דקו"ל דלא מהני קשירה ותפירה ברצועה שנפסקה הוא דווקא בחלקי הרצועה שמקיפים הראש והזרוע כנ"ל לפי שחלקים אלו של הרצועות

¹ עיין בט"ז או"ח ס"י ל"ג סק"ז שהביא דברי התה"ד ס"י מ"ז ועו"ע בספר התרומה ס"י ר"א ובפרמ"ג משב"ז שם. ועיין בספר פאר המלך להרה"ג העשיל גרינברג עמ' קפ"ב שביאר שהרמב"ם ס"ל שמצות הרצועות נכלל בתוך מצות וקשרתם שיהיה קשירה תמה שנאמר על כל התפילין והרא"ש פליג וס"ל שיש דין נפרדת להרצועות בפני עצמם ורק החלק של הרצועות שהם חלק מעצם הקשירה של הבתים נכללים בתוך הדין של קשירה תמה עכ"ד. ועוד עי"ש עמ' ס"ו, ע"ח, קל"ה, קנ"ב, קנ"ד, ק"פ, קע"ו שהאריך בזה.



הוא חלק מקיום מצות תפילין אמנם בשאר אורך הרצועות שאינם חלק מגוף המצוה מהני תפירה ולפיכך ס"ל שכריכת הרצועה מסביב לידו אינו חלק מן המצוה ויש להקדים הנחת התפלה של ראש.

ועל הנחה זו הקשה המשכנות יעקב על מש"כ המחבר (ס"ו ל"ג סעי' ה') וז"ל אם נפסק הרצועה יש מתירים לתפור מצד פנים וי"א שמקיף ממנה הראש ובשל יד כדי שתקיף הזורע לקשור התפלה עם הזורע וכדי שתמתח עד אצבע אמצעי' ויכרוך ממנה על אותו אצבע ג' כריכות ויקשור אין להם תקנה לא בקשירה ולא בתפירה וכו' עכ"ל. ומבואר שהמחבר פסק כדעת הרמב"ם שבכל שיעור הרצועות לא מהני תפירה ולנימוקו עכ"ל שהרמב"ם פליג על הרא"ש בתרתי וס"ל שכל שיעור הרצועות הוא חלק מגוף המצוה ולפ"ז איך זכה שטרא לבי תרי לנקוט בס"י כ"ה כהרא"ש ובס"י ל"ג כהרמב"ם.

והנה יעויין בשו"ת הרמב"ם (מכון ירושלים ס"י פ"ב) שכתב וז"ל כריכת הרצועה על הקיבורת הוא הקשר הנאמר עליו קשירה ואז צריך להברך. אמנם, קשירת הרצועה על האצבע תהיה אחר הברכה ובה תהיה קשירה תמה ואין הקשר על האצבע מוכרח עכ"ל. ויש לדקדק במה שכתב הרמב"ם שכריכת הרצועה על אצבעותיו אינו מוכרח דהיינו שאינו מעכב קיום המצוה ומכל מקום בהלכותיו פסק דלא מהני תפירה וקשירה אם נפסק הרצועת כנ"ל והרי לפי מש"כ המשכנות יעקב הרי הרמב"ם סותר את עצמו שמצד אחד ס"ל שא"ז הכרחי כחלק מן המצוה ומכל מקום ס"ל דלא מהני בה תפירה.

ומוכרחים לומר שהרמב"ם ס"ל שהדין תפירה ברצועות התפילין הוא דין בעצם הרצועות ואינו תלוי במצות כריכת הרצועה על ידו ואע"פ שמין הדין אין שום צריכות לחלק זה של



הרצועה מאחר שיש לו רצועות ארוכות הם צריכים להיות כהלכתם וכמו חלקי הרצועות שמעכבים קיום המצוה.

ותו נראה לומר שאפי' אם יש קיום מצוה בכריכת הרצועות על זרעו ואפילו על אצבעותיו מכל מקום אין להכריע מזה שהוא גוף המצוה אלא זכות ומצוה נוספת על החיוב. ובזה יוסלק שאלת המשכנות יעקב על המחבר דאפי' אי תימא שהרמב"ם חולק על הרא"ש אינו מן ההכרח לומר שהשני דינים תלויים זה בזה.

ויש להביא ראי' ברורה למה שכתבנו מגמ' זבחים (דף יט ע"א) בעי רבי זירא תפילין מהו שיחוצו אליבא דמאן דאמר לילה לאו זמן תפילין הוא לא תבעי לך כיון דלילה חייצי יום נמי חייצי כי תבעי לך למ"ד לילה זמן תפילין עי"ש. ומבואר שלכו"ע אם יש ציור שהתפילין מנוחים עליו אבל אינו מקיים בו מצוה זה פשוט שהר"ז חוצץ. ואי תימא שאין שום מצוה בכל ארוך הרצועות שכרוך על ידו הרי אפי' למ"ד דלילה נמי זמן תפילין הוא יש חלק מהתפילין שאינו מן המצוה ולפ"ז אפי' להך מ"ד פשיטא שהר"ז חוצץ. ומוכרחים לומר שאע"ג שא"ז מעכב קיום המצוה יש בה משום מצוה יתירה.²

² ואל תשיבני שזה מהני רק אם ננקוט שהאיבעיא הוא מדיני חציצה כפשוטו וכמ"ש התוס' שם אבל לפרש"י דהאיבעיא הוא משום ייתור בגדים וכן ס"ל הרמב"ם וכמ"ש בפאר המלך עמ' רי"ט לכאורה לית בה שום ראי' אמנם נראה שאפי' לדעת רש"י וסייעתו יש להביא ראי' שמזה גופה שתלוי האיבעיא בייתור בגדים ואפי' הכי תלוי אי נימא לילה זמן תפילין הוא או לא מוכרח שפשוט הוא שיש מצוה בהנחת כל התפלה של יד.

ולדעת הרא"ש וסייעתו עכצ"ל שאע"ג שאין הרצועה נכללת בקיום המצוה של וקשרתם שנאמר על גוף בתי התפילין מכל מקום יש בה משום קיום מצוה ויתכן לומר בזה כמו שזכרנו לעיל מן הפאר המלך שיש מצוה ברצועות



וכן מוכרח לדעת הגאונים הביאו הרשב"א בחידושו לבימות (דף ד ע"ב) ורבינו ירוחם (הביאו הבית יוסף או"ח סי' י"א) שבטלית של פשתן מותר לעשות רק התכלת מצמר ולא החוטים של לבן. ופשוט שלדעתם מותר להאריך התכלת עצמה יותר מן השיעור, אע"ג שא"צ לכל אורך החוט כדי לקיים המצוה, מאחר שהאריך אותה הר"ז מוסיף בהמצוה. וכן י"ל בתפילין שאע"פ שא"צ לכל אורך הרצועה מ"מ יש בה קיום מצוה בפני עצמה.

ושבו ראיתי שהרב ראובן מרגליות (בבאר מרים על הגש"פ ד"ה אמנם עכ"פ) הוכיח על דרך מה שכתבנו שכל זמן שלא פסק הר"ז קיים את המצוה אפי' במקום שכבר הוציא ידי חובתו מאכילת מצה בליל פסח. וכן הביא ראי' מזה שאפי' למ"ד אדם יוצא ידי חובתו בקריאת שמע בפסוק ראשונה מכל מקום יש מצווה באמירת כל השמע. וכן אם עשה סוכה בת ד' דפנות יש קדושה על כל הסוכה, וכן מה שאנו תוקעים כמה תקיעות בראש השנה יותר מכדי להוציא כדי חובות המצוה אע"א שבלא מקום מצוה הר"ז שבות עי"ש.

והנה הגרי"ד הלוי סולוביצ'יק הקשה על הרמב"ם ממה שלמדנו בגמ' מנחות (דף לה ע"ב) אמר רב פפא גרדומי רצועות כשירות, דהא תינח לדעת הרא"ש י"ל שכמו בציצית לפי שכבר היה בו שיעורו אע"ג שמעתה נפסקה עדיין נשאר בכשרותה כמו כן לגבי הרצועות יש בה גדר של שיעור ומאחר שבתחילתה היתה בה שיעור עכשיו נמי לא נפסלה³.

התפילין בפני עצמם, ולהעיר מספר אשכבתא דרבי עמי ל"ג שכתב עד"ז לבאר שיטת האריז"ל עי"ש.

³ עיין שיעורי הגרי"ד הלוי על תפילין מזוזה ס"ת הוצאת מוסד הרב קוק סי' ח' וע"פ מש"כ יש להעיר על מש"כ שם בהערה על מה שנהג הגר"ח ואביו והוא עצמו עי"ש.



אמנם לדעת הרמב"ם ע"פ ההסבר של המשכנ"י שיש מצווה מסוימת בכל ארוך הרצועות איך נוכל להגיד שגרדומי רצועות כשירות. ואע"ג שדעת רב פפא נדחה מההלכה הטעם הוא לפי שאין שייך דין גרדומין אלא בתשמישי מצוה, ותפילין הם תשמישי קדושה ומשמע שלולא זאת היינו מקבלים סברת רב פפא עכת"ד. ולפי מש"כ ניחא שיש לומר שגם הרמב"ם מודה שהוא דין שיעור שישנן ברצועות דווקא וכן פשוט שאפי" במקום שיש להכשיר משום גרדומי עדיין יש קיום מצוה על ידה ואין השני דברים תלויים זה בזה, כש"נ.

